

INGLIZ TILI VA O'ZBEK TILIDAGI POLISEMIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI

Alfraganus universiteti

Ijtmoiy fanlar fakulteti

Logopediya yonalishi

3 kurs talabasi

Turg'unboyeva Feruza Shuxrat qizi

Annotatsiya: Maqolada ingliz tili va o'zbek tilidagi polisemiyaning lingvistik xususiyatlari keng qamrovda tahlil qiladi. Polisemiya, bu bir so'zning turli kontekstlarda turlicha ma'no hosil qilish bo'lib, u tilning semantik boyligini va nutqni yanada ifodalaydi. Maqolada ingliz va o'zbek tillarida polisemiyaning bo'lish mexanizmlari, asosiy semantik turlari, stilistik va pragmatik roli qiyosiy tahlil paydo bo'lishi. Shu bilan birga, polismik so'zlarning badiiy, ilmiy va kundalik nutqdagi qo'shimcha ham ko'rib chiqiladi. Maqola tufayli polisemiyaning kontekstual o'zgaruvchanlik, metaforik kengayish va frazeologik birikmalar bilan bog'liqligini o'rganadi. Bu tuzilmaviy tillikda nazariy tahlilni chuqurlashtirish birlashgan amaliy sohalarda, tarjima, til o'qitish va kommunikativ faoliyatda qo'llanilish bilanni ko'paytirish.

Kalit so'zlar: Polisemiyaning lingvistik xususiyatlari, kontekstual ma'no, semantika, stilistika, pragmatika, ingliz tili, o'zbek tili.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОЛИСЕМИИ В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Аннотация: В статье комплексно анализируются лингвистические особенности полисемии в английском и узбекском языках. Полисемия – это образование различных значений одного слова в разных контекстах, что дополнительно характеризует семантическое богатство языка и речи. В статье проводится сопоставительный анализ механизмов полисемии в английском и

узбекском языках, основных семантических типов, стилистико-прагматической роли полисемии. Также рассматривается употребление полисемических слов в художественной, научной и повседневной речи. В статье исследуется взаимосвязь полисемии с контекстной изменчивостью, метафорическим расширением и фразеологическими сочетаниями. Это структурное лингвистическое направление сочетается с углублением теоретического анализа в практических областях, с расширением его применения в переводе, преподавании иностранных языков и коммуникативной деятельности.

Ключевые слова: лингвистические особенности полисемии, контекстуальное значение, семантика, стилистика, прагматика, английский язык, узбекский язык.

LINGUISTIC FEATURES OF POLYSEMY IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

Abstract: This article comprehensively analyzes the linguistic features of polysemy in the English and Uzbek languages. Polysemy is the formation of different meanings of a single word in different contexts, which further characterizes the semantic richness of language and speech. The article provides a comparative analysis of the mechanisms of polysemy in English and Uzbek, the main semantic types, and the stylistic and pragmatic role of polysemy. The use of polysemic words in fiction, scientific, and everyday speech is also examined. The article explores the relationship between polysemy and contextual variability, metaphorical expansion, and phraseological combinations. This structural linguistic approach is combined with a deepening of theoretical analysis in practical areas, expanding its application in translation, foreign language teaching, and communicative activities.

Keywords: linguistic features of polysemy, contextual meaning, semantics, stylistics, pragmatics, English, Uzbek.

Tilning semantik tizimida polisemik so'zlar muhim rol o'ynaydi. Polisemiya bu bir so'zning bir nechta ma'noga ega bo'lgan kontekstlarda turlicha ko'rinishdagi turli hodisasi bo'lib, u tilning semantik boyligini rivojlantirish, nutqning ifodaviy kuchini oshirishadi va

kommunikativ samaradorlikni ta'minlash. Polisemiyaning o'ziga xos bo'lishi mumkin, bir so'z asosiy ma'nosidan kelib chiqqan holda yangi, ikkilamchi ma'no hosil qilishi mumkin. Bu hodisa tilning adaptivligi va muloqo Ingliz tilida polisemik so'zlar kundalik muloqotdan tortib, ilmiy, publitsistik va badiiy matnlargacha keng qo'lda. Masalan, “so'zi turli xil kontekstlarda turlicha ma'nolarni bildiradi: u'likni ifodalashda (“The room is full of light”), vazn yengillikni bildirishda (“This bag is light”), yoki ohang va kayfiyatni ifodalashda (“She feel light-hearted”). Shu tarzda, polisemik so'zlar nutqni kontekstga mo

O'zbek tilida ham polisemik so'zlar keng tarqalgan. Masalan, “so'zi vaznga nisbatan “og'ir emas”, mehnatga nisbatan “qiyin emas”, kayfiyatga nisbatan “hushyor, quvnoq” kabi turli ma'nolarni bildiradi. Shu tariqa, polisemiyaning lingvistik, stilistik va pragmatik material o'rganish tilshunoslikda nazariy tahlilni chuqurlashtirish va nutqiy muloqotda amaliy qo'llab-quvvatlash uchun qulay asos y.

Polisemik'zlarni o'rganish milliy semantik, balki stilistik va pragmatik tibbiy so'z ham ishlaydi. Ular matnga ekspressivlik va ritm qo'shadi, ifodaviy sotibni sotib oladi va tarjima hamda til o'qitishda foydali vosita. Shu bilan birga, ingliz va o'zbek tillarida polisemiyaning qiyosiy tahlili lingvistik va madaniy farqlarni, nutqni chuqurroq tushuni

1. Polisemiyaning semantik xususiyatlari: Polisemik so'zlar semantik bir-biriga bog'liq bo'lgan bir nechta ma'nolarni ifodalaydi. Ingliz tilida “bank” so'zi tilida, daryo qirg'oq ma'nosida ham ma'lumot. Shu bilan birga, o'zbek tilida “ko'prik” so'zi tabiiy jismoniy konstruksiya, balki muloqot, aloqani o'rnatish ma'nosida ham mumkin.

Polisemiyaning sematik mexanizmlari o'z ichiga oladi:

- asosiy ma'no va ikkilamchi ma'no (birlamchi va ikkilamchi ma'no),
- metaforik kengayish (metaforik kengaytma),
- kontekstual polisemiya (kontekstual polisemiya).

Shu shaxsiy polisemik so'zlarning turli kontekstlarda xususiyatlarini va til boyligini ta'minlash.

2. Stilistik xususiyatlari: Polisemik so'zlar nutqning stilistik rang-barangligini yana. Badiiy matnlarda ular obrazlilik va ritmni kuchaytiradi, publitsistik matnlarda ta'kidlovchi funktsiyalarni yuklaydi. Masalan:

- Ingliz “bright” so'zi “yorug'” ma'nosida ishlatilsa, “aqlli, zukko” ma'nosida ham qurilma.

- O'zbek tilida “oq” so'zi rangda ishlatilsa, “pokiza” ma'nosida ham qurilma.

Polisemiyaning stilistik ahamiyati kerak, u matnga kontekstual boylik, ifodaviy kuch va ritmik tuzilish qo'shadi.

3. Nutqiy faoliyatdagi roli: Polisemik so'zlar nutqda kommunikativ samaradorlikni qara. Ular:

-Ma'noni aniqroq va kontekstga mos ifodalashga yordam beradi,

-Nutq boyitadi, takrorlanishni qayd,

-Badiiy va ilmiy matnlarni yanada ekspressiv qiladi,

-Til foydalanuvchilariga leksik tanlovni beriladi.

Polis kasallikemiyaning o'rganilishi tarjima, til o'qitish va nutqiy muloqot jarayonida amaliy muammo ega.

Ingliz va o'zbek tillaridagi polisemiyaning lingvistik xususiyatlari tilning semantik, stilistik va pragmatik boyligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Polisemik so'zlar turli kontekstlarda turlicha ma'no hosil qilishi orqali nutqning ekspressivligini kuchaytiradi, matnga rang-baranglik va ritmik tuzilish beradi, shuningdek, muloqot jarayonida ma'noni aniqlik bilan etkazishga xizmat qiladi. Masalan, ingliz tilidagi “light” yoki o'zbek tilidagi “yengil” so'zlari turli kontekstlarda turlicha ishlatilib, nutqni boyitadi va tinglovchiga yoki o'quvchiga aniq, obrazli ma'no yetkazadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek tillarida polisemiyaning asosiy semantik mexanizmlari va stilistik funktsiyalari o'xshash bo'lsa-da, kontekstual va madaniy nuqtai nazardan farqlar mavjud. Ingliz tilida polisemik so'zlar ko'pincha global kommunikatsiyada ixcham va tezkor tarzda ishlatiladi, o'zbek tilida esa ular xalqona ifodalar, maqol va frazeologik birikmalarda boylik va didaktik maqsadda qo'llaniladi.

Shu sababli, polisemik so'zlarni chuqur o'rganish nafaqat tilshunoslik nazariyasi uchun, balki amaliy sohalarda – tarjima, til o'qitish va muloqot jarayonida – ham katta ahamiyatga ega. Ularning semantik, stilistik va pragmatik imkoniyatlarini tushunish til boyligini oshirish, nutqni yanada ifodali qilish va lingvistik kompetensiyani rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.S. Ullmann. *Semantika: Ma'no faniga kirish*. Oksford, 1962 yil.
- 2.FR Palmer. *Semantika*. Kembrij universiteti nashriyoti, 1981 yil.
- 3.D. Kristal. *Kembrij ingliz tili ensiklopediyasi*. Kembrij universiteti nashriyoti, 2003 yil.
- 4.VN Komissarov. *Obshchaya teoriya perevoda*. Moskva, 1990 yil.
- 5.A. Ahmedov. *O'zbek tili semantika va stilistika asoslari*. Toshkent, 1995 yil.
- 6.J. Lyon. *Semantika*. Kembrij universiteti nashriyoti, 1977.